

Ірина Петренко, Олександр Сірий, Володимир Швець

НАЩАДКИ СЕРБЬСЬКОГО ОБЕР-КАПІТАНА ОЛЕКСАНДРА ІЛЛІЧА МИЛОРАДОВИЧА НА ТЕРЕНАХ ГРУНСЬКОЇ СОТНІ ГАДЯЦЬКОГО ПОЛКУ ГЕТЬМАНЩИНИ XVIII ст.

DOI: 10.58407/litopis.240605

© І. Петренко, О. Сірий, В. Швець, 2024. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2994-3833>, <https://orcid.org/0009-0008-5669-2532>,
<https://orcid.org/0009-0000-2524-3509>

Метою студії є дослідження інтеграції іноземців, зокрема сербського роду Милорадовичів, в спільноту української козацької старшини та управлінські структури Гетьманщини, аналіз становлення однієї з родових гілок Милорадовичів як козацько-старшинського роду на теренах Грунської сотні Гадяцького полку Гетьманщини XVIII ст. **Методологічну основу** дослідження становлять принципи історизму, об'єктивності та системності. Стаття підготовлена на основі антропологічного підходу. Застосовані **методи**: проблемно-хронологічний, історико-генетичний, аналітичний. **Новизна** дослідження полягає у висвітленні маловивченої гілки роду серба Олександра Ілліча Милорадовича, служби представників родини на теренах Грунської сотні Гадяцького полку Гетьманщини, становлення Милорадовичів як української козацької старшини на сотенному рівні, аналіз стратегій їхнього швидкого збагачення та з'ясування впливу на розвиток українських земель XVIII ст.

Висновки: у студії на основі застосування мікроісторичного підходу показано еволюцію однієї з родових гілок Милорадовичів від переселенців із Сербії до формування з них впливової в Гетьманщині української козацької старшини, а потім і дворянських родів на теренах Полтавщини, України й Російської імперії, вивчено та показано стратегії їхньої поведінки для досягнення цілей. Також показані їхні відносини з козацькою старшиною на рівні сотні й полку та іншими представниками соціуму. Троє представників роду Милорадовичів посідали полковничий уряд в Гадячі, звідки пішли видатні військові, цивільні та громадські діячі XVIII–XIX ст. і які, живучи на цивілізаційному кордоні Сходу та Заходу, зберегли своє неповторне прізвище, багату пам'ять про своє минуле.

Ключові слова: Милорадовичі, Сербія, Гетьманщина, Гадяч, Гадяцький полк, Грунь, Грунська сотня.

Тема дворянської спільноти завжди цікавила істориків та науковців. У радянській історіографії вона висвітлювалася фрагментарно й однобоко, представляючи дворян стереотипно як «кріпосників» та «експлуататорів» трудового народу. Детальним вивченням цієї теми в історії України вчені зайнялися лише після 1991 р. На регіональному ж рівні ці дослідження й на сьогодні проводяться недостатньо. З відновленням незалежності України розпочалися спроби переосмислити роль козацької старшини, яка пізніше склала основу дворянства, у громадсько-політичному та економічному житті країни, і на регіональному рівні зокрема. «Можна константувати, що проблема ролі старшини у формуванні Української козацької держави хоча і була весь час у полі зору істориків, але поки що не може бути віднесеною до розв'язаних. Завдяки зусиллям дослідників вдалося вичленити коло питань, які необхідно вирішити, серед яких: участь старшини у формуванні правової системи і звичаїв, організації збройних сил і дипломатичних кроках. Подальше і поглиблене вивчення “білих плям” історії козацької старшини Гетьманщини, їх поступове заповнення залишається актуальним завданням істориків», – констатує В. Кривошея¹.

Тому кількість праць на цю тему неухильно зростає. Причому розглядаються різні аспекти життя дворян: народолубство, українофільство, боротьба за українські національні цінності, пропагування національної культури та внесок у розвиток тогочасного суспільства. Особливе місце при цьому посідає дворянство історичної Полтавщини, бо переважна більшість дворянства Полтавської губернії – це нобілітована у XVIII ст. старшина ко-

¹ Кривошея В. «Білі плями» історії козацької старшини Гетьманщини. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАНУ, 2009. С. 155.

зацьких полків, яка перебувала на цій території: Полтавського, Гадяцького, Лубенського, Миргородського, Прилуцького.

Дослідженнями на тему козацької старшини в Україні, зокрема й іноземного походження, та трансформацію її в дворянство займалися науковці, краєзнавці, починаючи ще від XVIII ст. Якщо у XVIII ст. це були географічно-статистичні описи полків² і намісництв³, в яких показувалися в основному володіння старшини в часи Гетьманщини, а потім їхні володіння після ліквідації полково-сотенного устрою України, то в XIX ст. проводилися вже історико-генеалогічні розвідки з написанням фундаментальних праць на цю тематику як про рід Милорадовичів, так і про інші старшинські козацькі роди України, зокрема Г. Милорадовичем⁴ та В. Модзалевським⁵. Істориками та краєзнавцями кінця XIX – поч. XX ст.: А. Черняшевським⁶, І. Павловським⁷ було досліджено історію дворянства в регіональному вимірі.

Особливо зросла кількість праць, присвячених козацькій старшині та дворянству України, зокрема й іноземним виходцям, у часи незалежної України. Це праці В. Заруби⁸, В. Панащенко⁹, В. Кривошия¹⁰, В. Горобця¹¹, В. Маслійчука¹², О. Машкіна¹³. Наявна певна кількість праць сучасних істориків і краєзнавців, які досліджують рід Милорадовичів і на регіональному рівні – теренах історичної Полтавщини: С. Половникова¹⁴, О.Б. Коваленко¹⁵, О.О. Коваленко¹⁶, І. Петренко¹⁷, І. Синяк¹⁸, О. Сірий¹⁹. Звертається до історії української гілки роду Милорадовичів і сербський дослідник Михайло Братіч²⁰.

Незважаючи на значний матеріал, накопичений дослідниками щодо історії родини Милорадовичів, недостатньо вивченими залишаються життя та діяльність нащадків старшого з прибулих в Україну братів Милорадовичів – сербського обер-капітана Олександра Ілліча Милорадовича, основна частина козацької служби яких проходила на теренах Грунської сотні Гадяцького полку. Саме цій темі присвячено цю статтю.

² Генеральное следствие о маетностях Гадяцкого полка 1729–1730. Полтава, 1893. 45 с.; Генеральне слідство про маєтності Лубенського полку. Київ: 3 друк. Всеукр. акад. наук, 1931. 192 с.

³ Шафонский А. Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим и историческим описанием Малой России. Киев, 1851. 724 с.; Топографическое описание Харьковского наместничества с историческими предубеждениями. Москва, 1788. 171 с.

⁴ Милорадович Г. О роде дворян и графа Милорадович. Киев, 1877. С. 157.

⁵ Модзалевский В. Малороссийский Родословник. Киев, 1912. Т. 3. 930 с.

⁶ Черняшевский А. Село Гнилица. *Полтавские епархиальные ведомости*. Часть неофициальная. 1907. № 13. С. 642–646.

⁷ Павловский И. Къ истории Полтавского дворянства, 1802–1902 г. Очерки по архивным данным. Полтава: Издание полтавского дворянства, 1912. 277 с.; Павловский И. Полтавцы: иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители. Полтава: Издание Полтавской ученой архивной комиссии, 1914. 294 с.

⁸ Заруба В. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648–1782 рр. Дніпропетровськ: Ліра, 2007. 380 с.

⁹ Панащенко В. Соціальна еліта Гетьманщини (др. пол. XVII – XVIII ст.). Київ: Ін-т історії України НАН України, 1995. 221 с.

¹⁰ Кривошея В. Козацька еліта Гетьманщини. Київ: ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України, 2008. 452 с.; Кривошея В. Персональний склад та генеалогія української козацької старшини (1648–1782 рр.) [Текст]: дис. д-ра іст. наук: 07.00.06. Київ, 2005. 517 с.

¹¹ Горобець В. «Всякие полковые уряды». Полкова старшина гетьманату. *Альманах соціальної історії*. 2017. Вип. 13–14. С. 11–40.

¹² Маслійчук В. Козацька старшина слобідських полків др. пол. XVII ст. – першої третини XVIII ст. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2009. 356 с.

¹³ Машкін О. Участь вихідців з Європи в економічному житті Східної Наддніпрянщини кінця XVIII – пер. пол. XIX ст.: українська радянська історіографія 1920-х рр. *Проблеми історії України XIX – поч. XX ст.* 2006. Вип. 12. С. 50–65.

¹⁴ Половникова С. Архів Милорадовичів у зібранні Чернігівського історичного музею ім. В. Тарновського. *Каталог колекції. Скарбниця української культури*. Чернівці, 2005. Вип. 5. С. 46–65; «До тебе прихильна, дарма, що кавалергард»: листи Є.І. Милорадович до Г.О. Милорадовича (1860–1865 рр.) / Упор. С. Половникова. Чернівці: Чернігівські обереги, 2002. 103 с.

¹⁵ Коваленко О.Б. Праця П.К. Федоренка «Архів Милорадовичів». *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 1998. Т. III. С. 150–154.

¹⁶ Коваленко О.О. Громадянсько-політична та наукова діяльність Г.О. Милорадовича (1839–1905) [Текст]: дис. к. іст. наук: 07.00.01. Чернівці, 2010. 244 с.

¹⁷ Петренко І. Єлизавета Милорадович (1832–1890) в українському суспільно-політичному русі: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2013. 151 с.; Її ж. Листування Єлизавети і Григорія Милорадовичів як джерело для вивчення суспільно-політичних поглядів діячки. *Ucraina Magna*. Київ, 2017. Vol. II: Українська жінка у іншонаціональному середовищі: побутовий та громадянський виваи. С. 102–112.

¹⁸ Присяга Гадяцького полку 1718 р. / Автор-упор. І. Синяк. Київ: ФОП Брехуненко Н.А., 2021. С. 564.

¹⁹ Грунська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи. 1634–1794 рр. / Автор-упор. О. Сірий. Полтава: Дивосвіт, 2020. 392 с.; Сірий О. Перегортаючи сторінки минулих літ. Полтава: Дивосвіт, 2020. 293 с.; Петренко І., Сірий О., Михайлюк Ю. Судова справа писаря Грунської сотні Гадяцького полку Якова Чемкальського. *Сіверянський літопис*. 2024. Вип. 1. С. 47–53; Петренко І., Сірий О., Боєчко В. Про вибори Городового Отамана в Грунській сотні Гадяцького полку в період гетьманування Кирила Розумовського. *Сіверянський літопис*. 2024. Вип. 3. С. 5–15.

²⁰ Bratić M. Miloradovići od Hercegovine – srpski plemićki rod. *Нови Стандард*. URL: <https://standard.rs/2024/04/24/miloradovići-od-hercegovine-srpski-plemicki-rod/>.

Отже, одним із дворянських родів, який залишив по собі помітний слід в історії України, і веде свій родовід із Полтавщини поч. XVIII ст., є рід Милорадовичів. Шлях цього давнього роду довгий і тернистий – започаткований в середньовіччі, з'явився на історичній сцені через російські та австрійські двори, потрапивши до Гетьманщини, і дійшов до сьогодення. Представників цього роду доля розкидала по всьому світу. Вихідці з далекої Герцеговини, вони швидко вкоренилися в українському ґрунті, поріднилися з багатьма впливовими козацько-старшинськими родами, прибрали до рук численні маєтності та посіли поважне місце серед місцевої, а потім і загальноімперської соціально-політичної еліти, ставши одним із найвпливовіших козацько-старшинських родів Гетьманщини. Не згубився цей сербський середньовічний рід і сьогодні, зберігши своє прізвище та живу пам'ять про своє походження. Нині в Сербії живе відносно велика родина Милорадовичів, яка має кілька гілок.

Ця розвідка присвячена дослідженню української гілки роду Милорадовичів, що виійшла з Гадяча на Полтавщині: вони проживали й розрослися в Груньській сотні Гадяцького полку (в XIX – на поч. XX ст. – Полтавська губернія, нині Охтирський район Сумської обл.), а потім розпорошилися по всій Полтавській губернії та Російській імперії.

Засновником роду є: «...Милорад із роду Храбрена, який жив поблизу Столаца в Герцеговині, найімовірніше, у другій половині XIV ст. Із ними пов'язаний титул князя “Нижнього Влах”, що було однією з назв скотарського регіону, де проживала ця родина. На початку XV ст. історіографія фіксує про них дещо конкретніші відомості, точніше про сина Милорада – Стіпана Милорадовича. Він був одним із военначальників боснійського князя Петра Павловича»²¹. У Стіпана було троє синів: Мілісав мав титул спахії, заснував монастир Житомирський у др. пол. XVI – поч. XVII ст.; Радое – герцог Нижньої Валахії, фундатор православної церкви св. Ніколи в Трієбне. Згідно з переказами, Милорадовичі за допомогою прізвища Храбреновичі ведуть своє прізвище від сербських графів Охмукевичів, які свого часу отримали привілеї від правителів Іспанії за те, що своїми кораблями допомагали цій країні у завоюванні Америки. Рід графів Охмукевичів походить із Македонії від сербського цісаря Хрелі Охмукевича, сподвижника трьох сербських королів. Його син Храбрєн Охмукевич замість колишніх володінь свого батька отримав від сербського імператора Душана Сильного долю в Рашській землі, Новобазарському санджаку. Коли турки оволоділи Сербією, Охмукевичі залишили свої наділи й утворилися в Герцеговині. Грамотою, наданою австрійською імператрицею Марією Терезою Ієроніму Милорадовичу в 1760 р., йому пожалувано дворянський титул, відтак він називався Милорадович-Храбренович-Дубрава.

Подальший шлях родини Милорадовичів, особливо тих, які переселилися згодом на терени Російської імперії, тісно пов'язаний із Дубровником, і, згідно з В. Модзалевським, із Родіоном Милорадовичем та його синами: Михайлом, Іллею та Данилом, котрі жили й померли в Герцеговині.

Лінія ж родини, яка в подальшому проживала на теренах нинішньої України, «є лінія Іллі Милорадовича з трьома синами Олександром, Михайлом і Гаврилом. Зокрема, дубровницькі джерела згадували їх як хороших і успішних купців, які розвинули ділові зв'язки по всьому Середземномор'ю»²². Близький до московського двору серб, граф Сава Владиславич (Рагузинський), привів одного з синів Іллі Милорадовича – Михайла – до царя Петра I, де він отримав звання полковника. У 1711 р. Михайло Милорадович у якості емісара російського двору був посланий в Герцеговину та Чорногорію для розгортання повстання проти турків. Але повстання зазнало поразки і в 1713 р. Михайло Ілліч перебрався до Росії, де за військові заслуги отримав 500 червінців, портрет Петра I для носіння на одязі та полковництво в Гадячі: «...по которому же прошению, прошедшаго 1715 года июня 10-го повелели ему Михайлу, за оные намъ заслуги верные действительные оказанные службы, быть Нашего Царского Величества Войска Запорожскаго въ Гадяцком полку полковникомъ, на место бывшаго тамо полковника, который ныне генеральнымъ судьей, Ивана Чарныша»²³.

Разом із Михайлом Іллічем до Гадяча прибувають і його брати: старший – Олександр та молодший – Гаврило. Брати оселилися в полковому місті Гадячі й склали три українські родові гілки Милорадовичів, які проживали переважно на теренах України протягом XVIII–XX ст.: «Перші Милорадовичі оселяються на Україні якраз в момент формування тут шляхетної класи. Протягом XVIII і XIX ст. рід Милорадовичів буйно розквітає на

²¹ Bratić M. Miloradovići od Hercegovine – srpski plemićki rod...

²² Ibid.

²³ Милорадович Г. О роде дворянъ и графа Милорадовичъ. С. 12.

українському чорноземі, набуває величезних багатств, вступає в родовий зв'язок з наймогутнішим шляхетством, дає низку адміністраторів для старих і нових установ України»²⁴.

Рід Михайла Милорадовича, гадяцького полковника (1715 – 14 вересня 1726 р.), найбільш досліджений ще в сер. XIX ст. передусім його відомими нащадками. У нього від першого шлюбу (дружина померла ще в Чорногорії) був син Степан: «Степан Михайлович, от первого брака; род. около 1699–1703 гг.; Гадяцкий наказной полковой есаул (1725); бунчуковый товарищ; сотник Опошанский (1726), назначенный на этот уряд на место Романа Корицкого, умершего в Сулацком походе (1725 г.); указом 23 июня. 1727 г. велено определить его сотником в один из Малороссийских полков; 21 янв. 1718 г. получил гетманский универсал и 21 мар. 1718 г. – царскую грамоту на с. Позняки, Чорнуской сотни, где и жил; за ним в с. Позняках, Чорнуской сотни, 61 двор (1745); жил в с. Позняках (1739); † в 1756–1757 г.г.»²⁵.

У другому шлюбі (з Уляною Бутович) народився «Николай Михайлович, от второго брака; род. около 1717–1720 г.; войсковой канцелярист (1740); бунчуковый товарищ (1747–1761); за ним в Седневе 1 хата (1760); в 1747 г. пропал без вести, но в 1761–1772 г. записан бунчуковым товарищем в исповедн. ведомостях с. Козловки, Чорнуской сотни; холост в 1772 г.»²⁶. Якщо про нащадків Миколи нічого не вказано, то Степан Михайлович залишив після себе шестеро синів і п'ять дочок. Із них: Петро Степанович Милорадович – останній чернігівський полковник, генерал-майор; Андрій Степанович Милорадович – генерал-поручник, чернігівський намісник, чернігівський генерал-губернатор; Іван Степанович Милорадович – відставний офіцер, лохвицький предводитель дворянства.

З інших відомих представників цієї гілки роду Милорадовичів слід назвати кілька: Григорій Петрович Милорадович (1765–1828) – український аристократ, син останнього полковника Чернігівського полку Гетьманщини Петра Милорадовича. Учень Імануїла Канта. Організатор поштових служб в Україні та Литві. Таврійський губернатор. Його синами були: Олександр (1793–1868) – голова суду в Чернігові, Чернігівський цивільний губернатор, та Лев (1808–1879) – дійсний статський радник, почесний попечитель Полтавської губернської гімназії, почесний попечитель Полтавського училища²⁷. Лев Милорадович був одружений із Єлизаветою Скоропадською (1832–1890) – відомою українською громадською діячкою та меценаткою.

Сином Олександра Григоровича Милорадовича був граф Григорій Олександрович Милорадович (1839–1905) – громадський діяч, історик, колекціонер, меценат, генеалог, котрий значно прислужився розвитку історичних досліджень та краєзнавчого руху в Україні: «Граф Григорий Александрович, род. 24 сент. 1839 г. в Чернигове; 30 авг. 1888 г. – генерал-лейтенант; с 1 июня 1890 по окт. 1896 г. – Черниговский губернский предводитель дворянства; 5 февр. 1898 г. – член Совета министра земледелия и государственных имуществ; был председателем Черниговской Архивной Комиссии и членом многих обществ; автор многих статей и очерков по истории Малороссии; умер 13 авг. 1905 г.»²⁸. 19 березня 1873 р. він отримав графський титул, який мав переходити лише до найстаршого в роду.

Загалом усі нащадки Михайла Ілліча Милорадовича, гадяцького полковника, – це високоосвічені люди, котрі обіймали високі військові та цивільні посади, мали значні володіння по всій Україні: на Полтавщині, Чернігівщині, на півдні й зробили значний внесок у розвиток науки, культури, промисловості України.

Інша гілка гадяцького роду Милорадовичів – нащадки Гаврила (Гавра) Ілліча Милорадовича – гадяцького полковника (13.06.1727–06.1729). Йому, як і братові Михайлові, за особливі військові заслуги перед Російською імперією надані маєності: «...что по нашему Царского Величества указу за его верную службу ... даны ему на Украине, въ Прилуцкомъ полку село Калюжинці, да въ Нежинскомъ полку село Нехаевка, со всеми угодіями да Згура въ Нежине дворъ съ принадлежащими до одного угодіями»²⁹. Він, приїхавши в Росію, також уже мав чин полковника: «...настоящего 1718-го году, февраля 21-го дня нам ... билъ челомъ онъ Полковникъ Сербинъ Гаврило Милорадовичъ»³⁰. З посади гадяцького полковника в 1729 р. був знятий за численні зловживання і доживав віку в с. Калюжинці, де 1730 р. й помер.

Близько 1708 р. у нього в Чорногорії від першого шлюбу народився син Антон, пізніше бунчуковий товариш, який жив також у с. Калюжинцях Прилуцького повіту. Про інших дітей із другою дружиною Гаврила Ілліча Прасковією Андріївною (служниця князя

²⁴ Коваленко О. Праця П.К. Федоренка «Архів Милорадовичів». С. 71.

²⁵ Модзалевскій В. Малоросійскій Родословникъ. С. 517.

²⁶ Там само. С. 514.

²⁷ Петренко І. Єлизавета Милорадович (1832–1890)... С. 50.

²⁸ Там само. С. 539–540.

²⁹ Милорадовичъ А. О роде дворянъ и графа Милорадовичъ. С. 33–34.

³⁰ Там само.

Мен-шикова) нічого не відомо. Але нащадки Гаврила були багатодітні. В Антона Гаврилоича було семеро хлопчиків і чотири дівчинки. В онуків Гаврила Ілліча: Миколи Антоновича, голови чернігівської кримінальної палати, було 7 хлопчиків і 8 дівчаток; Степана Антоновича – Глинського предводителя дворянства, і його брата Петра Антоновича, який проживав у Прилуцькому повіті – по семеро дітей.

Родова гілка Гаврила Ілліча Милорадовича була не такою заможною, в основному нащадки розділяли володіння своїх дідів та прадідів в Прилуцькому повіті, Глинську, Ніжині, Чернігові. Отримали добру освіту, навчаючись у військових та цивільних навчальних закладах. Чоловіки виходили у відставку з військової служби в невеликих чинах і до генеральських еполетів ніхто не дослужився, а на цивільному поприщі посідали посади предводителів дворянства, попечителів навчальних закладів, мирових суддів на рівні повітів Полтавської та Чернігівської губерній. Тільки Микола Антонович Милорадович дослужився до чину дійсного статського радника, будучи головою кримінального суду в Чернігові.

Найменш дослідженою є генеалогічна лінія нащадків старшого брата гадяцького полковника – сербського обер-капітана Олександра Ілліча Милорадовича: «Александръ Ильичъ, оберъ-капитаномъ въ Сербіи служилъ, вышелъ въ Россію въ 1711 году съ братьями»³¹. Можливо, він прибув у Росію 1711 р., але в Україні з'явився лише в 1716 р., приїхавши до своїх братів, які проживали в Гадячі. Свідченням цього є подорожня гетьмана І. Скоропадського від 5 травня 1716 р.: «Его Царскаго Пресветлаго Величества Войска Запорожскаго Гетманъ Иванъ Скоропадскій. Панамъ Полковникамъ, Старшинамъ ихъ полковымъ и всемъ урядникамъ въ городахъ и селахъ рейменту нашего обретающимся и кому колвек о томъ ведати надлежатиметь, симъ нашимъ подорожнимъ ознаймуемъ листомъ ижъ благородный господинъ Александръ Милорадовичъ имеючи тутъ въ Малой Россіи братовъ своихъ прибуль зъ Цесарской земли сюди жъ въ Малую Россію, который еслибы мевъ внежить въ Гадячъ, въ Кіевъ, куды колвекъ простовати, абы ему въ той дороге везде Господу показованно, и живности подорожной незбороняно, мети хочеть и рейментарско приказуемъ. Данъ въ Глухове. Мая 5-го року 1716. Звышменованный Гетманъ рукою власною»³².

На відміну від братів, яких у царських документах називають «Полковникъ сербскій», І. Скоропадський Олександра називає «благородный господинъ». Про отримання ним маєтностей від царя немає ніяких відомостей. Будучи на момент прибуття в Гадяч вдівцем, він мав трьох синів: Іллю, Михайла та Гаврила, які народилися на Балканах. Згідно з відомостями В. Модзалевського, невдовзі після прибуття в Гадяч Олександр Ілліч помер. Відомостей про його службу в українському козацькому війську також немає. Можливо, вік уже не дозволяв йому служити.

Життю та діяльності нащадків Олександра Ілліча Милорадовича: Іллі, Михайла та Гаврила, доля яких була пов'язана з Грунською сотнею Гадяцького полку, якраз і присвячена наша розвідка. Вони належали до нечисленної гілки роду, яка на поч. ХХ ст. по чоловічій лінії увірвалася. На відміну від нащадків Михайла, яким присвячено багато наукових студій, навіть вийшло декілька монографій, починаючи від ХІХ ст., лінія його брата Олександра досліджена недостатньо. А у відомих дослідженнях свого роду Г. Милорадович більше розповідав про своїх сербських пращурів, ніж про цей рід.

Старший син Олександра Ілліча Милорадовича – Ілля Олександрович, народився в Сербії, прибув до дядька Михайла в Гадяч разом із батьком та двома братами 1716 р. й отримав уряд гадяцького полкового хорунжого. На це вказує В. Модзалевський: «Илья Александрович, около 1712 г. прибыл в Россию; с 1716 г. – Гадяцкий полковой хорунжий; универсал гетмана Скоропадского на этот уряд получил 1 июня 1720 г.»³³, що підтверджує В. Кривошея: «Полковими хорунжими були Андрій Донченко, Ілля Милорадович, Іван Семенович»³⁴.

Однак у присязі Гадяцького полку 1718 р., яка на сьогодні є найраннішим і найбільш повним переписом Гадяцького полку, з Милорадовичів фігурують лише полковник Михайло Ілліч та його син, і нікого з інших Милорадовичів немає: «Полькъ Гадяцкій. Его царскаго прсвтлаго влчства Войска Запорожского. Михаїль Милорадовичъ, полковникъ гадицький, Стефанъ Михайловичъ Милорадовичъ, полковніченко»³⁵, а хорунжим значиться «Иванъ Пещанскій, хоружий полковий гадяцкій; Григорій Михайловичъ Цюпка, прапорний польковий гадяцкій»³⁶. Але треба взяти до уваги такі факти. По-перше, прися-

³¹ Милорадовичъ А. О роде дворянъ и графа Милорадовичъ. С. 153.

³² Там само. С. 25.

³³ Модзалевскій В. Малороссійскій Родословникъ. С. 515.

³⁴ Кривошея В. Козацька еліта Гетьманщини. С. 287.

³⁵ Присяга Гадяцького полку 1718 р. ... С. 73.

³⁶ Там само.

га Гадяцького полку 1718 р. неповна, туди не ввійшли половина сотень полку, вся полкова старшина і канцеляристи полкової канцелярії, де могли б і служити інші Милорадовичі, про що зазначає й сам автор-упорядник: «Бракує даних з Борківської, Веприцької, Зіньківської (міської та сільської), Ковалівської, Рашівської сотень ... Полкова старшина підписана під одним текстом, але представлена не в повному складі»³⁷. По-друге, Ілля Милорадович міг бути хорунжим у штаті полкового обозного як «хорунжий полкової артилерії» («у штаті полкового обозного згадуються полковий артилерійський осавул і хорунжий полкової артилерії (подекуди вони значаться як окремі номенклатури власне самої ієрархії полкової старшини)»³⁸) або «наказним» полковим хорунжим, бо В. Модзалевський вказує, що універсал на цей уряд він отримав лише 1720 р. По-третє, можливо, полковник Михайло Милорадович свідомо з якихось нам не відомих причин не показував урядів своїх родичів, окрім сина, не виключено, що вони й самі не хотіли служити, адже не дарма гетьман І. Скоропадський скаржився царю: «Полковники де Танский и Гаврила Милорадович, в Украине имея маетности, живут ни под чьею командою самовольно, и того б ради об оних определить, под чьею командою им быть, а его де гетьмана, они не слушают»³⁹. Це могло стосуватися не лише Гаврила, а й Іллі, Михайла та Гаврила Олександровичів. І останнє: банальне неухажне, формальне ставлення до складання списків присяги й помилок при її переписах, що ми бачимо і в подальших компютах, ревізіях та присяжних списках протягом всього XVIII ст., тим паче, що Милорадовичі були люди нові в полку, їх ще мало знали.

Ілля Олександрович Милорадович 1722 р. одружився з Іриною Петрівною Булавкіною, донькою Петра Булавки, писаря Генерального військового суду, яка в першому шлюбі була за Степаном Васильовичем Свічкою, онуком Лубенського полковника. У 1720 р. вона була вже вдовою і мала сина Олексія Степановича Свічку, який народився приблизно в 1718–1720 рр.⁴⁰

1 жовтня 1723 р. в таборі побіля Коломаку в числі іншої старшини Гадяцького полку Ілля Милорадович підписав Коломацькі чолобитні статті від імені Запорозького Війська до царя Петра I щодо скасування встановлених в Україні Малоросійською колегією податків та обрання з українців повночинного гетьмана⁴¹. На відміну від іншої гадяцької старшини, Ілля Милорадович не був заарештований, а навпаки, у 1724 р. призначений сотником в Грунській сотні Гадяцького полку⁴².

Грунська сотня – одна з найвіддаленіших сотень полку. Вперше згадується 1651 р.: «Сотенний центр – містечко Грунь-Черкаська, Грунь. Була в складі: 1) Полтавського полку (1652–1660 рр.); 2) Гадяцького (1660–1662 рр.); 3) Зіньківського (1662–1672 рр.); 4) Гадяцького (1672–1782 рр.). Населені пункти: Грунь-Черкаська, Грунь (нині с. Грунь Охтирського району Сумської області) – містечко, Комиші – село (нині однойменне село Охтирського району), Павловочка – село (тепер с. Мала Павлівка Охтирського району), Семенивка – село (ототожнюється з нинішнім селом Гнилиця Охтирського району), Шендерівка, Шиндирівка – село (тепер Шенгеріївка Зіньківського району Полтавської області)»⁴³.

Грунська сотня була досить багаточисленною і на 1731 р. мала: «...всього господарств – 1081; козачих – 814 (старшини – 4, рядових – 761, підсусідків – 49); посполитих – 267 господарств. У Груні – 645 дворів, Комишах – 269 дворів, Павловочці – 101 двір, Шенгерієвці – 71 двір. Проживало на території сотні всього 8,5 – 9 тисяч чоловік: козаків – 6,5–7; посполитих – 2–2,5 тис. чоловік»⁴⁴. При цьому маєтностей на ранг сотнику надано не мало, бо вільного посполитого населення станом на 1724 р. на території сотні не малося: Грунь, Комиші – піддані Гадяцького замку, Павловочки (Мала Павлівка) – Скельського монастиря, Шенгеріївка зовсім не мала посполитих. Про це якраз і писалося дещо пізніше в ревізії полку 1729–30 рр.: «Року 1730 году генваря 26 дня ми, нижеподписавшієся, сказкою своею въ Енаралную войсковую Канцелярію объявляемъ, что въ полку Гадяцкомъ городовъ, местечокъ, сель и деревень ... и свободныхъ никакихъ не имеемся»⁴⁵. У цьому ж документі Ілля Милорадович, звертаючись до гетьмана, в числі інших, просить собі на ранг маєтностей: «Прошенье сотникомъ гадяцкого полка о надилении ея ранговыми маєтностями. Ясневелможный мосце пане гетмане, нашъ премилостивейшій пане патроне и великій добродео! Будучи ми, нижеподписавшієся полку гадяцкого сотники ... по присяжной должности своей, отправуючи, непрестанно несемо труди и многіе походы отбу-

³⁷ Присяга Гадяцького полку 1718 р. ... С. 4.

³⁸ Горобець В. «Всякіє полковые уряды»... С. 17.

³⁹ Панашенко В. Соціальна еліта Гетьманщини... С. 47.

⁴⁰ Модзалевський В. Малоросійський Родословникъ. Т. 4. С. 579.

⁴¹ Універсали Павла Полуботка (1722–1723) / Упор. В. Риневич. Київ, 2008. С. 618–623.

⁴² Модзалевський В. Малоросійський Родословникъ. С. 515.

⁴³ Грунська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи... С. 6.

⁴⁴ Там само. С. 11.

⁴⁵ Генеральное следствие о маєтностях Гадяцького полка... С. 5.

вали, но не за тіє служби войскового респекту, не на уряды наши сотниціє жадного определения ни одинъ зъ насъ не імееть, а и в нашемъ полку некоторые имеютъ, одни только ми без жадного определения служащи, въ крайное разорение и последную за временемъ нищету приїдемы, Сего ради всенижайше просимъ, нашу скудость соблаговоли, за служби наши и на чины сотниціє по сколку двориковъ определитъ, даби змогли чимъ убогіє домишка наши пропитать и служить з чого служби Сотникъ грунській Ілія Милорадовичъ»⁴⁶.

Призначення сотником Іллі Милорадовича в Грунь вперше було не зі згоди місцевих козаків і без виборів всього товариства. У лютому 1724 р. біля «ринкової» соборної Воскресенської церкви в Груні жителям Гадяцької сотні полковим писарем Олександром Ситенським був зачитаний універсал Малоросійської колегії за підписом П. Румянцева. До того ж Ілія Милорадович із собою привів ще й свого меншого брата Михайла, який, не маючи тут уряду, за відсутності Іллі Олександровича був наказним сотником. Можливо, в сотню приїхали ще й інші серби, виконуючи роль «сердюків» сотника, як було у випадку з Михайлом та Гаврилом Милорадовичами, у яких в Гадячі та їх маєтностях першими помічниками та слугами були одноплемінники з Балкан. Та в жодних реєстрах і переписах в Грунській сотні таких слуг не було, до речі, як і «наказного» сотника Михайла Олександровича Милорадовича.

Від перших днів правління Іллі Милорадович встановив такі порядки в сотні, які були спрямовані передусім на власне збагачення. За рахунок залучення до приватних робіт козаків почали гатити греблі на річках і ставках, будувати вітряки, двори, винокурні, в кожному селі запрацювали шинки сотника, розпочалося селітроваріння. Усе це викликало невдоволення в сотні: «Спочатку певний конфлікт виник між ними на початку 1724 р., коли Я. Чемкальський написав у Генеральну військову канцелярію донос на Іллю та Михайла Милорадович за зловживання в сотні»⁴⁷. Ця справа розглядалася в Малоросійській колегії в 1724 р.: «Справа Гадяцького полку Грунської сотні писаря Якова Чемкальського по доносу на сотника Грунського Ілію Милорадовича і брата його Михайла Милорадовича про використання козаків у своїх роботах»⁴⁸. Брав «відкупне» Ілія Милорадович і з тих козаків, які не хотіли йти в походи: «Так в 1725 р. він (Я. Чемкальський – Авт.) знову пише супліку в Генеральну військову канцелярію на Іллю Милорадовича, обвинувачуючи того в невірному відборі козаків у Гилянський похід»⁴⁹. Так, замість «можних» козаків Івана Тарасенка та Грицька Кіяшка з с. Павловочка, в низовий похід взятий був «убогий» Тимофій Овечка. На куплених ним у жителів сотні, а інколи й «гвалтовно» захоплених землях, осаджувалися хутори та слободки. Наприклад, було отримано дозвіл гадяцького полковника осадити «слободку», названу Семенівкою, на куплених ґрунтах неподалік від покинутого раніше хутора Гнилиці: «В слободки сотника Ілії Милорадовича, Семеновки накупленом імъ ґрунте поселеной ивего хатах живущые, никаких угодій своих неимеющие подсосудьки»⁵⁰. Про заснування Милорадовичевої слободи так згадував сліпий бандурист на поч. ХХ ст.: «...сотникъ устроилъ близь того поселка загоны для лошадей и избы для козаковъ. Жителей становилось все больше и больше стали пахать землю, которая получила, а такъ какъ убирать козаками хлебъ неудобно было, и мало было рабочихъ рукъ, то сначала за магарычъ поселяне убирали ему хлебъ, а некоторые съ доли; а затемъ подъ темъ предлогомъ, что онъ охраняетъ ихъ, заступається за нихъ, стали работатъ ему по дню и по два дня въ неделю, а когда въ это время вышелъ приказъ сделать ревизию ... то ихъ Милорадович и записалъ въ крестьяне; вотъ такъ и не “схаменулися” запорожци, какъ стали панцанами»⁵¹.

У 1725 р. Ілія Олександрович збудував у слободці невелику дерев'яну церкву Святого Пророка Іллі.

Та й без рангових маєтностей сотник багатів, маючи на кінець свого сотництва (31 січня 1747 р.): «Ревизія Грунской сотне 1748 году Местечка Груни шинки Бунчукового товариша Ілії Милорадовича в немъ гусаръ Юрокъ шинок авнем шинкар Андрей Розумный Яременко. Разночинцовъ и другого звания людей в особлівих дворахъ і хатахъ при футорахъ і подваркахъ и при мелницах живучіє наемніє люде Бунчукового товариша Ілії Милорадовича – 8 дворов ... Села Комишовъ ... Шинки ... Бунчукового товариша Ілії Милорадовича в немъ Преска Шинкарка ... Наемные люде оного Милорадовича – 2 двора. Маєтние Его Милорадовича люде – Итого – 15 дворов»⁵². Окрім цього в слободі Семенівка в 22 хатах проживало 22 сім'ї: «Сотне Грунской посполитие 1748 году. В слободки бунчу-

⁴⁶ Генеральное следствие о маєтностях Гадяцького полка... С. 12–13.

⁴⁷ Петренко І., Сірий О., Михайлюк Ю. Судова справа писаря Грунської сотні... С. 49.

⁴⁸ Центральний державний історичний архів України у місті Києві (далі – ЦДІАК). Ф. 53. Оп. 2. Арк. 168.

⁴⁹ Петренко І., Сірий О., Михайлюк Ю. Судова справа писаря Грунської сотні... С. 51.

⁵⁰ Грунська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи... С. 47.

⁵¹ Черняшевський А. Село Гнилиця. С. 644.

⁵² Грунська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи... С. 44–46.

кового товариша Ілії Милорадовича, Семеновки накупленном імъ грунте поселенной и вего собственихъ хатахъ живущі, никакихъ угодій своїхъ неимеющие подсосудки дворовъ – нетъ, хатъ 22, семей 22, лошадей 6, воловъ 24»⁵³.

У Груні Ілля Олександрович проживав в центрі містечка у великому дворіщі, вільному від податків: «Ревізія 1740 году Гадяцького полку о числе дворовъ козаких ... Сотне Грунской ... Города Груни Сотник Ілія Милорадовичъ ... дворов 1, хат 2, семей 1»; «Двори волние старшинские владельческие ... Сотника Ілії Милорадовича»⁵⁴.

Отже, за 23 роки сотництва Ілля Олександрович Милорадович став найбагатшою людиною в сотні: земельні угіддя, на яких було ним осаджено село (слободка Семенівка), хутори та підварки, де велося добре організоване й багатопрофільне господарство з дворами підданих: «Деміан Захарієв майданний бондар; Грицько Снопъ Свиляръ; Дмитро Григорієвъ Дубей Сторожъ; Васко Николаєвъ і Леско Полтавець пасечники; Корней Гавриленко Тютюнникъ; Прокопъ Соболю з синомъ Даниломъ мерочникъ; Юско Хоминъ Маліар з синомъ Артемомъ; Федор Ткачъ плугатар; Кондратъ Пшеничний гуменик; Остапъ Ладенко винникъ; Владимир Павленко овчар»⁵⁵. Також мав промисли, свідченням чого є прізвища його підданих: винокурений в Комишах «Кузьма Ткач пивовар ... Семен Тренбачъ Солодовникъ»; в Груні – «Остапъ Ладенко винникъ»; шинкування: в Груні «а в немъ гусар Юрокъ, а в немъ шинкар Андрей Розумний Іаременко», в Комишах «в немъ Преска шинкарка ... шинкарка Евдокія Хомиха»; мливарний: в Груні «при мельниці мерочник Герасим Крамаренко ... Прокопъ Соболю з синомъ Даниломъ мерочникъ ... Иван Перерва мерник ... При мелниці в Груне Мерочникъ Степанъ»; кінні заводи та воловні: в Груні – «Максим Дротенко воловик ... Данило Свитченко воловик ... Яцко конюший», вівчарні в Комишах: «Алексей Коровниченко овчар» та Груні: «Владимир Павленко овчар», свинарники «Грицько Снопъ Свиляръ»; пасіки в Груні «Василь Николаєв Ковтун і Леско Полтавець пасечники»⁵⁶.

У господарстві в Іллі Олександровича були ремісники: колісник «Іаковъ Чепега колесник» і бондар «Деміанъ Захарієвъ майданний бондар» в Груні, гончар в Павловочці «Іван Пурпура гончар», ткач в Комишах «Самойло Ткач»⁵⁷. Працював у Комишах Милорадовичів селітрений завод «Оного Бунчукового Товариша Милорадовича при селітреном заводі впадварках живущіе наемніе люде ... Михайло Кручко Работникъ наемний, Іванъ Говоруха Работникъ наемний, Іаковъ Чепега Работникъ наемний»⁵⁸. Займався Милорадович вирощенням тютюну.

Про те, що в сотника грунського були значні земельні та лісові володіння, свідчить те, що серед його підданих є навіть лісник «Федоръ Ткачъ плугатар ... Кондрат Пшеничний Гуменик ... Дмитро Григорієвъ дубей Сторожъ»⁵⁹. А також у господарстві виробляли смолу й були спеціальні «майдани», про що говорить наявність у нього робітника: «Федор Заголейчин зіатъ майданникъ ... Деміанъ Захарієвъ майданний бондар»⁶⁰. У кожному господарстві в сотника був управитель: господар, староста або комісарець: «Господар Павло Погребняченко ... Господаръ Данило Посухъ ... Господаръ Тимошъ Кочерга», «Староста Сидор Василюєвъ Клунний ... Комисарець Семень Буть»⁶¹. Окрім володінь в Гадяцькому полку, в Пирятинській сотні в Іллі Милорадовича були маєтності, що дісталися за як посаг дружини: «Село Городище 50 дворовъ, въ Корнеевке 15 дворовъ ... которыми владеть напередъ бунчуковый товарищъ Василей Свечка ... ныне же оними слободкою и деревнею владеетъ сотникъ грунский Ілія Милорадовичъ за женою своею, которая была за первымъ мужемъ сыномъ означенного Василя Свечки Стефаномъ Свечкою»⁶². На куплених, а подекуди захоплених тут землях (у 1738 р. ним захоплено ґрунти поблизу хутора козака Пирятинської сотні Лубенського полку Степана Ісаєнка), будучи ще полковим хорунжим, Ілля Милорадович осадив ще 2 хутори: один на 3 двори (11 хат) і хутір Семенівку на 9 дворів.

Ілля Милорадович брав участь у військових походах: у 1724–1725 рр. в складі Гадяцького полку в низовому Терському: «Полкъ Гадяцькій ... Сотник Грунской Ілія Милорадо-

⁵³ Грунська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи... С. 44–46.

⁵⁴ Там само. С. 30.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Там само. С. 45–46, 59, 62.

⁵⁷ Там само. С. 62, 65.

⁵⁸ Там само. С. 62.

⁵⁹ Там само. С. 45–46.

⁶⁰ Там само. С. 46.

⁶¹ Там само. С. 45–46.

⁶² Генеральне слідство про маєтності Лубенського полку. *Український архів* / Археографічна комісія Всеукраїнської Академії Наук. 1931. Т. 4. С. 25.

вичь сотникъ действителный зъ полковникомъ въ походе»⁶³. Та й судова справа в Грунській сотні між Яковом Чемкальським і наказним сотником Михайлом Олександровичем Милорадовичем розслідувалася без участі Іллі Милорадовича⁶⁴. Ілля Олександрович – активний учасник російсько-турецької війни 1735–1739 рр., зокрема Кримського походу українських козаків у складі російської армії 1735 р., де виконував обов'язки генерального осавула, і був відпущений із нього додому: «28 октября 1735 г. отпущен из этого похода (из Самары) домой»⁶⁵.

Протягом 1737–1738 рр.: «...переченеваіа ведомост ... а также восколко Гадіацького полку Полковой исотенной старшин изначковых того полку товарищей Рядових козаков ипосполитих вкоманде той Имеетсія 1738 Году Генваря 8 Д. ... Того ж полку Гадіацького сотники настоіащие ... Грунскій Ілля Милорадович»⁶⁶. Згідно з В. Модзалевським, «в 1737 году избран был Гадяцким полковым обозным, но уряда этого не получил, так как был в это время в походе»⁶⁷.

Ілля Олександрович поставив свій підпис у чолобитній старшини Гадяцького полку щодо виборів нового полковника в Гадячі 31 березня 1730 р.: «...мы нижеподписавшиесіа старшина полковаіа сотники значковое товариство Атамани городовие и селскіе Також радіе козаки ипоспольство волними Голосами ввышеписанномъ же году ноіабре Месіаце избрали змалоросіанъ кандидатов в Полковники Гадіацкіе, Михайла Турковского насей Час За Енерального Писаріа Правіащего да зстаршини Полковой Гадіацького жъ полку Іакъ и прежніе челобытетственниіа отполчан здешних прошеніе Было Обозного Полкового Григоріа Грабіанку і судію полкового Мартина Штишевского людей добрых заслужоныхъ вверности ... исподойзрительныхъ и того чина достойныхъ ... Сотникъ Грунскій Ілліа Милорадовичъ; Тимофей Іаковлев атаманъ городской Грунскій вместо Его попросенію писар Городовой Прокопъ Кондратев подписалсіа»⁶⁸.

Сотник Ілля Милорадович мав значний вплив у полку. Адже, коли за численними скаргами грунян, він у 1744 р. позбавив уряду городского грунського отамана Силу Лисенка, ставленника полкової старшини, та поставив на цей уряд «заслужоного» козака Федора Лаврененка, то виграв справу в Гадяцькому мировому суді: «Це привело до того, що сотник Милорадович зі згоди і вибору рядових козаків, курінних отаманів, старшини сотенної 6 жовтня 1744 р. відставляє 45-річного Силу Лисенка від уряду Грунського городского отамана ... і на цю посаду затверджує козака Федора Лаврененка ... Справу було передано до Полкового Гадяцького Мирового суду, де Милорадович апелював до того, що сотник має право призначати городского отамана за вибором козаків, курінних отаманів і старшини сотні без затвердження полкових властей ... Мировий Полковий Суд став на сторону Грунського сотника ... Справі мабуть допомогло ще й особисте втручання в неї Полковника Галецького (рід Милорадовичів зоставався впливовим в Гетьманщині і мав великі зв'язки серед генеральної старшини)»⁶⁹.

Протягом 1742–1760 рр. Ілля Милорадович за вказівкою Генеральної канцелярії займався селітряним виробництвом: «...содержал, вместе с Опошанскими компанейщиками Андреем Тимченком и Алексеем Кирьяковым, селитренное варение “къ приращенію Его Импер. Величества интересу”»⁷⁰.

За час сотництва на нього було написано багато суплік від жителів сотні, вони розглядалися, та, схоже, негативних наслідків для Іллі Олександровича не мали. Врешті він був звільнений від уряду сотника в чині бунчукового товариша за захоплення майна, побиття та приведення в підданство жителів сотні. На це вказує офіційна історіографія й навіть є «Справа ... про звільнення від уряду грунського сотника Іллі Милорадовича за захоплення майна, скота, побиття та приведення у підданство жителів Грунської сотні Гадяцького полку; 1724–1734 рр.»⁷¹. Але в реальності при звільненні йому був наданий чин бунчукового товариша, що означало підвищення по службі.

Офіційна історіографія та В. Модзалевський вказують, що після виходу у відставку бунчуковий товариш Ілля Милорадович переїхав жити в село Городище Лубенського полку. І справді, в ревізіях 1748 та 1750 рр. ні він, ні його двір вже не значаться в Груні, проте згадуються його маєтності та піддані. Він підписався в справі про вилучення маєтностей у

⁶³ Приложение. Личный состав малороссийской козацкой старшины въ 1725 г. *Кіевская старина*. 1904. № 7–8. С. 19.

⁶⁴ Петренко І., Сірий О., Михайлюк Ю. Судова справа писаря Грунської сотні... С. 49.

⁶⁵ Модзалевскій В. Малороссійскій Родословникъ. Т. 3. С. 515.

⁶⁶ ЦДІАК. Ф. 51. Оп. 3. Спр. 6783. Арк. 2, 7.

⁶⁷ Модзалевскій В. Малороссійскій Родословникъ. Т. 3. С. 515.

⁶⁸ ЦДІАК. Ф. 51. Оп. 3. Спр. 3594. Арк. 9, 9 зв.

⁶⁹ Петренко І., Сірий О., Боєчко В. Про вибори Городового Отамана... С. 8–9.

⁷⁰ Модзалевскій В. Малороссійскій Родословникъ. Т. 3. С. 515–516.

⁷¹ ЦДІАК. Ф. 51. Оп. 3. Т. 2. Спр. 1428-а. Арк. 35–40.

жителів Грунської сотні в 1752–1753 рр.⁷² і продовжував займатися селітроварінням для Гадяцького полку. Після його відставки до Генеральної канцелярії продовжують надходити скарги від жителів Грунщини на нього та його сина, що змінив Іллю Милорадовича на сотничтві, за їх зловживання, відбуваються постійні розслідування. Врешті-решт, 1758 р. його таки позбавили чину бунчукового товариша, а також Генеральна військова канцелярія наклала на нього зобов'язання сплатити компенсацію козаку Груші за захоплення ґрунтів, використання козаків для приватних робіт та зловживання владою. «...в 1760 г. Ілля Милорадович “пришел в дряхлость”» і «помер 1760»⁷³ у віці 67–70 років, похований у с. Городище Лубенського полку.

1 лютого 1747 р. сотницький уряд у Груні Гадяцького полку після Іллі Милорадовича переходить до його сина Семена Ілліча Милорадовича, що вказує ще раз на «почесну» відставку Іллі Олександровича.

Народився Семен Ілліч 1728 р. в Груні, від 1742 р. служив у Гадяцькій полковій канцелярії канцеляристом. «Є відомості, що Семен Милорадович був сотником Гадяцької міської сотні»⁷⁴. Після обрання на сотницький уряд певний час проживав на одному подвір'ї з батьком. Однак, починаючи від 1748 р., він уже записаний в реписах як господар двору в Груні: «Ревізія Грунської сотні 1748 Году. Двори волне разночинцовъ старшинские ... Старшина военная. Сотникъ Грунскій Семень Милорадовичъ – 1 дворъ»⁷⁵.

Згідно з ревізіями Грунської сотні 1746–1750 рр., у сотника Семена Милорадовича у власності в с. Павловочка Грунської сотні «шинокъ в немъ шинкаръ Михайло Перехристъ»⁷⁶. Протягом 50-х рр. XVIII ст. він фігурував разом із батьком у численних скаргах ґрунчан до Генеральної канцелярії: «Справа про розслідування скарги козака с. Комишів Грунської сотні Гадяцького полку Григорія Хоменка про захоплення майна його дружини колишнім ґрунським сотником Іллею та нинішнім Семеном Милорадовичем. 1748–1758 рр.; Справа про розслідування скарг козаків Грунської сотні Гадяцького полку на сотника Семена та його батька, колишнього сотника, Іллю Милорадовичів. 07.08.1758–05.12.1759 рр.; Справа про розслідування скарг козаків Грунської сотні Гадяцького полку на бунчукового товариша Іллю та його сина, ґрунського сотника Семена Милорадовичів. 1750–1754 рр.; Матеріали про розслідування скарг козаків Грунської сотні Гадяцького полку на бунчукового товариша Іллю та його сина, ґрунського сотника Семена Милорадовичів. 11.04–11.05.1752 рр.»⁷⁷.

Мабуть, сини сербського народу так і не змогли прижитися серед місцевого населення й продовжували викликати неприязнь у місцевого товариства. Для розслідування цих скарг було створено спеціальну комісію Генеральної військової канцелярії. У серпні 1758 р. розслідування вів бунчуковий товариш Федір Левенець. Семена Милорадовича для продовження слідства навіть викликали в Петербург, що засвідчують документи Генеральної військової канцелярії: «Справа про затримку в гадяцькій полковій канцелярії паспорта ґрунського сотника Милорадовича, виданого на проїзд в С.-Петербург, в зв'язку з проведенням над ним слідства про його зловживання над ґрунськими козаками. 1755–1756 рр.»⁷⁸.

Результатом цього слідства, мабуть, і було позбавлення звання бунчукового товариша батька Іллі Олександровича Милорадовича, та Семен Ілліч продовжував урядувати й протягом 1759–1760 рр. він ще допомагав батькові в «селітреному виробництві». У 1767 р. підписав депутатський «Наказ Гадяцького, Миргородського і Полтавського шляхетства ... 1767 года Марта 28 дня Бунчуковій товаришъ Семень Милорадовичъ»⁷⁹.

Діяльність Семена Милорадовича як сотника видно з продовження справи про призначення Федора Лавриненка сотенним отаманом, коли він, як і батько, виступив проти полкової старшини й таки домігся свого. «Розглянувши звернення козаків сотні, сотенне правління бере їх сторону і пише 12 грудня 1754 року в Генеральну Військову канцелярію “всенижайшее доношение” ... підписами Сотника Семена Милорадовича і 114 рядових козаків: “о нежелании ихъ быть Городовимъ Грунским атаманом жителю Грунскому Силе Лисенку” і “выбраннымъ Заслуженному Козаку, бывшему в Атаманской должности чрез десять летъ, за умершего полковника Гадяцкаго Галецкаго Федору Лавриненку, по прежнему Атаманомъ Городовимъ Грунским бит повелеть”»⁸⁰.

⁷² ЦДІАК. Ф. 269. Оп. 1. Спр. 1306. Арк. 7.

⁷³ Модзалевскій В. Малоросійскій Родословникъ. Т. 3. С. 515.

⁷⁴ Сірий О. Перегортаючи сторінки минулих літ. С. 357.

⁷⁵ Грунська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи... С. 44.

⁷⁶ Там само. С. 46.

⁷⁷ ЦДІАК. Ф. 51. Оп. 3. Т. 10. С. 15264-17А, 15640-50А.

⁷⁸ Там само. Т. 9. Спр. 13123. Арк. 4.

⁷⁹ Сборникъ Императорскаго русскаго историческаго общества. 1889. Т. 68. С. 211, 214.

⁸⁰ Петренко І., Сірий О., Боєчко В. Про вибори Городового Отамана... С. 10.

20 жовтня 1763 р. Семен Милорадович був звільнений із посади грунського сотника в чині бунчукового товариша. Офіційно за зловживання в сотні. За непідтвердженими відомостями він тривалий час добивався відновлення на посаді. Від 18 січня 1777 до 1779 рр. Семен Милорадович тримав уряд гадацького полковника⁸¹.

Після смерті батька Іллі Олександровича 1760 р. маєтності в Грунській сотні переходять у спадок Семену Іллічу Милорадовичу: с. Семенівка, хутори та підварки, млини, селітроварниці, шинки та воловні. Проживав Семен Ілліч у Груні в парафії Покровської церкви з дружиною Анастасією Федорівною Ширай (1733 р. народження), донькою бунчукового товариша. Мали дітей: сини Василь (1752 р. народження), Іван (1756 р. народження), доньки: Марія (1755 р. народження), Марія (1763 р. народження), Дарія (1766 р. народження), Єлизавета (1767 р. народження)⁸².

На 1778 р. полковник гадацький Семен Ілліч Милорадович мав такі володіння в сотні: «1) Грунь “поселяне” Полковника Семена Милорадовича – сім’я Микити Дядина – 8 чол; 2) Грунь “дворовые ихъ служители”: “крепосные” – Федір Афанасєв із сім’єю, Микита Іванов із сім’єю, Павло 17 р., Параскева; сім’ї – Семена Ляха, Тимофія Григор’єва, Григорія Мартинова, Петра Кучера, Прокопа Огаря, Василя Багалєпова, удови Софії Прусачки, удівця Олексія Гаманка; Федір Литвин 17 р., Євдокія Стефанова 16 р., Анна Андрієва; діти – Павло Василєв – 10 р.; Александер – 12 р., Наталія Іванова – 9 р. – всього 40 чоловік; 3) Грунь поселяни – сім’я Івана Татарина – 7 чоловік; 4) Комиші “В підварку Гспдна Полковника Семена Милорадовича” сім’я Петра Тренбача – 7 чоловік; 5) Комиші в підварку сім’я Івана Мерошника – 5 чоловік; 6) Комиші “В футоре оного Гспдна Полковника Семена Милорадовича”: двір Миколи Коваленка – 5 чол, двір вдови Гапки Дячихи – 8 чол, двір Яким Ковтева – 8 чол, двір Омеляна Овчара – 9 чол – всього 30 чоловік; 7) Мала Павловочка “поселяне”: двір Івана Пацура – 15 чол, двір удівця Андрія Тарасенка – 4 чол – всього 19 чоловік; 8) село Семенівка (Гнилиця) – “Дворъ в немъ живутъ служители” Семена Милорадовича та 30 дворів посполитих – всього 757 жителів”⁸³. Окрім цього хутір Семенівка біля слободи Сербинівки в Яблунівській сотні Лубенського полку на 3 двори з 3-ма підданими⁸⁴.

Після відставки Семена Милорадовича від полковництва й до останніх років свого життя він проживав у с. Семенівці Грунської сотні приблизно до 1798 р. З описів сучасників, селяни дуже поважали його, бо був справедливим та розсудливим. Помер там само й похований за вівтарем збудованої його батьком церкви Святого Пророка Іллі.

Із шести дітей Семена Ілліча історія зберегла відомості про синів Василя та Івана Семеновичів і доньку Марію Семенівну, яка вийшла заміж за колезького асесора Матвія Федоровича Хильчевського.

Старший син Василь Семенович Милорадович народився в Груні в 1752 р., від 8 серпня 1762 р. – кадет сухопутного шляхетського корпусу, служив в Інгерманландському карабінерному полку, поручник у відставці від 1786 р., мав володіння в Зінківському повіті, доживав віку в містечку Шишаки⁸⁵. Одружився 1783 р. з Долинською Надією Григорівною (1758–1787), дочкою колезького радника⁸⁶.

Подружжя мало дітей: сина Петра Васильовича (1783–1851), який отримав вищу освіту, служив у міністерствах, був багатим і впливовим поміщиком Орловської губернії, маючи там 408 душ кріпаків і 2500 дес. землі, був предводителем Орловського дворянства, кавалером багатьох орденів. Усе це завдяки вигідному шлюбу з Єлизаветою Петрівною Анненковою, дочкою багатих та впливових дворян в Російській імперії. У них: 1) донька Варвара, була одружена з графом Олександром Гейденом, дійсним статським радником; 2) донька Феодосія Василівна, в заміжжі Самойленко; 3) донька Марія Василівна, в заміжжі Ковалевська; 4) донька Олена Василівна Милорадович; 5) донька Софія Василівна⁸⁷. Отже, по лінії Василя Семеновича прізвище Милорадович справді урвалося.

Молодший син Іван Семенович народився 1756 р. в Груні, військовий, учасник російсько-турецької війни, тяжко поранений, вийшов у відставку через хворобу, у Зінкові – один із перших предводителів дворянства, жив у Гнилиці (Семенівці) в маєтку, що дістався йому від батька. Побудував там нову кам’яну Іллінську церкву, яку освячено 1826 р., вона простояла до середини 30-х рр. ХХ ст.⁸⁸ Зі слів старожилів села Гнилиці: «Іванъ Се-

⁸¹ Заруба В. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648–1782 рр. Дніпропетровськ: Ліра, 2007. С. 48.

⁸² Грунська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи... С. 305.

⁸³ Там само. С. 302, 305–306, 338, 428–430, 453, 473–497.

⁸⁴ Описи Київського намісництва 70–80-х рр. XVIII ст. / Редкол.: П. Сохань (відп. ред.) та ін. Київ: Наукова думка, 1989. С. 110.

⁸⁵ Модзалевський В. Малоросійський Родословник. Т. 3. С. 522.

⁸⁶ Там само. С. 430.

⁸⁷ Там само. С. 539.

⁸⁸ Клировая книжка Полтавской епархии на 1902 г. Полтава, 1902. С. 165.

менович Милорадович, внук, кажеться, Іллі, построиць на другомъ месте, неподалеку отъ первой церковъ каменную, также во имя Пророка Іллі, каковая и была освящена Преосвященнымъ Полтавскимъ Георгіємъ. Старая церковъ была продана въ г. Зеньковъ»⁸⁹. Сам Іван Семенович, згідно з переказами жителів Гнилиці, року не доживши до освячення кам'яної церкви, помер. У селі його поважали і любили. Кріпаки його жили доволі замож-но. Ховали Івана Семеновича всім селом із плачем та тугою.

За В. Модзалевським: «Іван Семенович, род. около 1758 г.; в службе с 1771 г.; сер-жант (1773); 22 сент. 1773 г. – прапорщик Рязского пех. полка; был в Турецкой войне; 31 мая 1778 г. уволен от службы подпоручиком “за имеющоюся у него от разбития лоша-диноного задышкой и за то, что левая рука при всяком крепком движении из сустава выхо-дит”; то же в 1786 г.; титул. советник, Зеньковский уездный предводитель дворянства (1791); колл. асессор (1798); за ним Зеньковского у. в одном местечке, трех селах и двух хуторах 800 душ обоего пола (1786); за ним Прилукского у. с. Гнилица, где и жил, а также с. Починное, Новомосковского у. (1810); в 1786 г. бездетен. Ж. – Агрипина Николаевна Троцкая, дочь войскового товарища»⁹⁰.

Тут, мабуть, В. Модзалевський допустив описки: володів с. Гнилицею Прилуцького повіту поміщик Галаган, а Милорадович мав у володінні Гнилицю (колишня Семенівка) лише Зіньківського повіту. Ще в Родословнику вказується, що Іван Семенович не мав ді-тей, але далі сам В. Модзалевський це й спростовував, вказуючи на багаточисленних спадкоємців Івана Милорадовича: сини Дмитро, Іван, Платон, Микола та доньки – Ірина, Олександра і Надія⁹¹.

Родовий маєток Гнилиця (колишня Семенівка) дістався в спадок сину Івана Семенови-ча Миколі Івановичу Милорадовичу: «Николай Иванович, род. в 1805 году; штабс-рот-мистр (1828)»⁹². Він, за спогадами, за борги продав село, чим місцевий люд був вкрай не-задоволений: «Николай былъ разгульный и картежник; не долго онъ владель доставшею-ся ему Гнилицей: сразу объявилъ ее на продажу»⁹³. На це вказує також краснавець О. Сі-рий: «Після смерті Івана Семеновича багатство його розпорошилося між дітьми, які вели-ких маєтностей так і не нажили ... Село Семенівка або Гнилиця досталося синові – Мико-лі Івановичу, який прогендлярив його, і вимушений був продати за борги. Спочатку село купив пан Гежелинський з Охтирки, а потім перекупив генерал Людвіг фон Ротт»⁹⁴. Із ді-тей Миколи Івановича В. Модзалевський згадує сина Миколу та доньок Олександру і Да-рію⁹⁵.

Наприкінці XVIII ст. брати Милорадовичі Іван та Василь були одними з найбагатших поміщиків Зіньківського повіту. У 1786 р. вони входили до п'ятірки найбільших селітро-заводчиків: «1. Заводъ въ местечке Груни Порутчика Василя и Подпоручика Ивана Ми-лорадовичей на 2 котла. 2. Въ селе Комышахъ, ихъ же Милорадовичей на 2 котла»⁹⁶. А сповідні розписи церков містечка Грунь 1794 р. вказують на маєтність Івана Семеновича Милорадовича в Груні: «Поселяне и домашние ихъ ... Титулярного Советника Ивана Се-меновича Милорадовича. Дворъ № 95. Василий Никитичъ Затула 36 летъ. Жена Его Дарія Ивановна 30 летъ. Дети ихъ: Варвара – 19 летъ, Дарія – 12 летъ, Анна – 6 летъ»⁹⁷. У його брата – поручника Василя Милорадовича, був хутір Яновщина біля с. Камишів.

Відомостей про меншого брата Іллі Олександровича Михайла Олександровича Мило-радовича набагато менше. Він із братом Іллею проживав у Груні й служив наказним сот-ником грунським. «Полкъ Гадяцкій ... Сотни Грунскої Ілія Милорадовичъ сотникъ действительнй зъ полковникомъ въ походе ... Михайло Милорадовичъ наказній сот-никъ»⁹⁸.

Михайла Милорадовича зустрічаємо в позовах до суду від грун'ян. В основному війну проти нього вів сотенний писар Яків Чемкальський. Як це можна пояснити – невідомо, адже останній також був сербом, прийшов на Гадяччину разом із Милорадовичами, довго був служкою у Михайла Милорадовича.

Михайло Олександрович Милорадович після 1725 р. вже не згадується в Грунській сотні, а в 1742 р. він – обозний Ізюмського слобідського полку. У 1742 р. слобідська стар-шина була на коронації імператриці Єлизавети Петрівни в Москві. Від Ізюмського полку були полковник Лаврентій Іванович Шидловський та обозний Михайло Милорадович. За

⁸⁹ Черняшевський А. Село Гнилица. С. 645.

⁹⁰ Модзалевський В. Малоросійський Родословник. Т. 3. С. 522.

⁹¹ Там само. С. 531.

⁹² Там само.

⁹³ Черняшевський А. Село Гнилица. С. 644.

⁹⁴ Сірий О. Перегортаючи сторінки минулих літ. С. 284.

⁹⁵ Модзалевський В. Малоросійський Родословник. Т. 3. С. 539.

⁹⁶ Шафонський А. Черниговского наместничества топографическое описание... С. 630.

⁹⁷ Груньська сотня: реєстри, ревізії, сповідні розписи, метричні записи... С. 540.

⁹⁸ Приложеніе. Личный составъ малоросійской козацкой старшины... С. 19.

В. Модзалевський: «Михаил Александрович, наказной сотник Грунский (1725); абшигованный обозный Изюмского слободского казачьего полка (1751); полковник Изюмского слободского казачьего полка (1759–1761); с 1761 г. – генерал-майор при отставке; жил в 1776 г., † до 1798»⁹⁹. Від 1749 р. одружений із Ганною Єремівною Черняк, онукою полтавського полковника.

Більшість дослідників стверджують, що Михайло Милорадович в Ізюмському полку був полковником¹⁰⁰. «Полковники слобідських полків 50-ті рр. XVII ст. 1764 р. Ізюмський полк ... Милорадович Михайло Олександрович (1759–1761) – з гетьманських полків, служив в Ізюмському полку, призначений полковником, відставлений від команди, засуджений за зловживання 1765 р.»¹⁰¹. **Водночас у XIX ст. дослідники слобідських полків писали про Милорадовича лише як про полкового обозного:** «Последним Полковником Слободского Изюмского полка был Федор Фомич Краснукотский»¹⁰². **Але всі вказують, що в 60-х рр. XVIII ст. його за зловживання позбавили уряду й вислали в Нерчинськ довічно**¹⁰³.

Мабуть, прихід до влади Катерини II, яка помилувала багатьох засуджених, змінив ситуацію з Михайлом Милорадовичем на краще. Натомість він отримав чин генерал-майора і йому повернули маєтності. А в 1763 р. навіть отримав дворянство разом із іншими своїми родичами: «Въ апреле 1763 года Михаилъ Александровичъ Милорадовичъ подалъ прошение въ Геральдическую контору о признаніи его дворянства»¹⁰⁴. Помер Михайло Олександрович Милорадович, як вказує В. Модзалевський, десь між 1776–1778 рр.¹⁰⁵

Окрім володінь на Слобожанщині, у нього були також і на Полтавщині: за дружиною Ганною Черняк – с. Гавронці Полтавського повіту. Їхній син Михайло Михайлович Милорадович служив у лейб-гвардії Семенівського полку поручником, вийшов у відставку в чині капітан-поручника гвардії. Від батька генерал-майора Михайла Олександровича Милорадовича йому дісталися маєтності в Ізюмському повіті¹⁰⁶.

Після відставки він оселився в с. Гавронцях Полтавського повіту. Протягом 1798–1803 рр. був Полтавським повітовим предводителем дворянства, потім – Полтавський губернський предводитель дворянства¹⁰⁷. Був заможним та впливовим поміщиком. Так, Полтавське дворянське зібрання в 1803 р. ініціювало відкриття училища для бідних дворян Полтавської губернії й організувало «комитетъ для устройства этого училища изъ почетнейшихъ и достойнейшихъ дворянъ». До його складу ввійшли 8 чоловік. Серед них і «лейбъ-гвардіи капитанъ-поручикъ Михаилъ Михайловичъ Милорадовичъ»¹⁰⁸. Невідомо про його шлюб, а стосовно дітей знаємо про доньку Анастасію Михайлівну, яка проживала в с. Гавронці й була одружена з майором Миколою Лесевицьким.

Помер Михайло Михайлович Милорадович після 1809 р., похований у Полтавському Хрестовозвиженському монастирі.

Ще один нащадок Олександра Ілліча Милорадовича – Гаврило Олександрович Милорадович, згадується в історії як сотник Ізюмського полку, який помер до 1776 р. У нього був син Василь Гаврилович Милорадович, прапорщик ландміліцейського полку¹⁰⁹.

Отже, дослідження родоводу кожного українця, на наш погляд, має неоціненне значення як для самих представників роду, так і для історії краю та всієї України загалом. Адже історія нашої країни складається й із життєписів її громадян. Тож вважаємо, що дослідження родоводу однієї з гілок такого визначного роду як Милорадовичі має важливе значення, тим паче, що їхнє життя тісно пов'язане з Грунською сотнею Гадяцького полку Гетьманщини.

Це дослідження показує нам ще й роль емігрантів поч. XVIII ст. в історії нашого краю та з'ясовує їх внесок у розвиток України, її культуру протягом XVIII–XIX ст. Так, троє представників роду Милорадовичів посідали в різні часи полковничий уряд у Гадячі, звідки й пішли видатні військові, цивільні та громадські діячі XVIII–XIX ст. Вони, незважаючи на бурхливу й важку історію, живучи на цивілізаційному кордоні між Сходом і Заходом, і донині зберегли прізвище та пам'ять про своє минуле.

⁹⁹ Модзалевський В. Малоросійський Родословник. Т. 3. С. 516.

¹⁰⁰ Панащенко В. Полкове управління в Україні (сер. XVII – XVIII ст.). Київ: Ін-т історії України НАН України, 1997. С. 68.

¹⁰¹ Маслійчук В. Козацька старшина слобідських полків... С. 356.

¹⁰² Филарет (Д.Г. Гумилевский). Историко-статистическое описание Харьковской епархии в 2-х томах. Харьков, 2011. Т. 2: Харьковский частный музей городской усадьбы. С. 196.

¹⁰³ Квитка Г. Записки о Слободских полкахъ съ начала ихъ поселенія. Харьковъ, 1812. С. 24.

¹⁰⁴ Модзалевський В. Малоросійський Родословник. Т. 3. С. 522.

¹⁰⁵ Там само. С. 516.

¹⁰⁶ Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст. / П. Сохань (відп. ред.). Київ: Наукова думка, 1991. С. 165, 166, 167.

¹⁰⁷ Павловський І. Къ історії Полтавського дворянства 1802–1803 г. Полтава, 1906. С. 75.

¹⁰⁸ Там само. С. 129.

¹⁰⁹ Модзалевський В. Малоросійський Родословник. Т. 3. С. 517.

Нові відомості про малодосліджену гілку роду братів Милорадовичів, які прожили на теренах історичної Полтавщини, вивчення її розвитку: спочатку на сотницькому уряді в Груні Гадацького полку, а потім і трансформацію у дворянство, дозволяє нам ще більше уявити реалії тогочасного життя, визначити роль та місце «не українців» в суспільстві тієї епохи.

Більш глибокому дослідженню еволюції, місця та ролі «неукраїнців» у соціальній та національній еліті Гетьманщини сприяли б подальші спеціальні розвідки про династії інших шляхетських родів, зокрема Апостолів, Думитрашків-Райчів, Требинських, Томар, Бразолів та ін.

References

- Horobets, V. (2017). «Vsiakie polkovye uriady». Polkova starshyna hetmanatu [«Various regimental governments». Regimental officers of the Hetmanate]. *Almanakh sotsialnoi istorii – Almanac of social history*, 13–14, P. 11–40.
- Kovalenko, O.B. (1998). Pratsia P.K. Fedorenka «Arkhiv Myloradovychiv» [The work of P.K. Fedorenko «Archive of the Miloradovych family»]. Kyiv, Ukraine.
- Kovalenko, O.O. (2010). Hromadsko-politychna ta naukova diialnist H.O. Myloradovycha (1839–1905) [Social, political and scientific activity of H.O. Miloradovych (1839–1905)]. Chernihiv, Ukraine.
- Kryvosheia, V. (2005). Personalnyi sklad ta henealohiia ukrainskoi kozatskoi starshyny (1648–1782 rr.) [Personal composition and genealogy of the Ukrainian Cossack officers (1648–1782)]. Kyiv, Ukraine.
- Kryvosheia, V. (2008). Kozatska elita Hetmanshchyny [Cossack elite of the Hetmanate]. Kyiv, Ukraine.
- Kryvosheia, V. (2009). «Bili pliamy» istorii kozatskoi starshyny Hetmanshchyny [«White spots» in the history of the Cossack officers of the Hetmanate]. Kyiv, Ukraine.
- Mashkin, O. (2006). Uchast vykhidsiv z Yevropy v ekonomichnomu zhytti Skhidnoi Naddniproshchyny kintsia XVIII – per. pol. XIX st.: ukrainskaadianska istoriografii 1920-kh rr. [The participation of immigrants from Europe in the economic life of the Eastern Naddniproshchyna in the late 18th – the first half of the 19th c.: Ukrainian Soviet historiography of the 1920s.]. *Problemy istorii Ukrainy XIX – poch. XX st. – Problems of the history of Ukraine in the 19th – the early 20th c.*, 12, P. 50–65.
- Masliichuk, V. (2009). Kozatska starshyna slobidskykh polkiv dr. pol. XVII st. – pershoi tretyny XVIII st. [Cossack foreman of the Sloboda regiments of the second half of the 17th c. – the first third of the 18th c.]. Kharkiv, Ukraine.
- Panashenko, V. (1995). Sotsialna elita Hetmanshchyny (dr. pol. XVII – XVIII st.) [Social elite of the Hetmanate (second half of the 17th – the 18th c.)]. Kyiv, Ukraine.
- Panashenko, V. (1997). Polkove upravlinnia v Ukraini (ser. XVII – XVIII st.) [Regimental management in Ukraine (the middle of the 17th – the 18th c.)]. Kyiv, Ukraine.
- Petrenko, I. (2013). Yelyzaveta Myloradovych (1832–1890) v ukrainskomu suspilno-politychnomu rusi [Yelyzaveta Myloradovych (1832–1890) in the Ukrainian socio-political movement]. Poltava, Ukraine.
- Petrenko, I. (2017). Lystuvannia Yelyzavety i Hryhoriia Myloradovychiv yak dzherelo dlia vyvchennia suspilno-politychnykh pohliadiv diiachky [Correspondence between Elizabeth and Hryhoriy Myloradovych as a source for studying the social and political views of the figure]. *Ucraina Magna, II*, P. 102–112. Kyiv, Ukraine.
- Petrenko, I., Siryi, O., Boiechko, V. (2024). Pro vybory Horodovoho Otamana v Hrunskii sotni Hadiatskoho polku v period hetmanuvannia Kyryla Rozumovskoho [On the election of the City Ataman in the Hrun hundred of the Hadiach regiment during the reign of hetman Kyrylo Rozumovsky]. *Siverianskyi litoypys – Siverian chronicle*, 3, P. 5–15.
- Petrenko, I., Siryi, O., Mykhailiuk, Yu. (2024). Sudova sprava pysaria Hrunskoi sotni Hadiatskoho polku Yakova Chemkalskoho [The court case of Yakiv Chemkalskyi, scribe of the Hrun hundred of the Hadiach regiment]. *Siverianskyi litoypys – Siverian chronicle*, 1, P. 47–53.
- Polovnikova, S. (2005). Arkhiv Myloradovychiv u zibranni Chernihivskoho istorychnoho muzeiu im. V. Tarnovskoho. Kataloh kolektsii [The Miloradovych archive in the collection of the V. Tarnovskyi Chernihiv historical museum. Catalogue of the collection]. *Skarbnytsia ukrainskoi kultury – Treasury of Ukrainian culture*, 5, P. 46–65. Chernihiv, Ukraine.
- Rynsevykh, V. (Comp.). (2008). Universal Pavla Polubotka (1722–1723) [Universals by Pavlo Polubotka (1722–1723)]. Kyiv, Ukraine.
- Siryi, O. (2020). Perehortaiuchy storinky mynulikh lit [Turning the pages of the past]. Poltava, Ukraine.
- Siryi, O. (Comp.). (2020). Hrunska sotnia: reiestry, revizii, spovidni rozpysy, metrychni zapysy. 1634–1794 rr. [Hrun hundred: registers, audits, confessionals, metric records. 1634–1794]. Poltava, Ukraine.
- Sokhan, P. (Ed.). (1991). Opysy Kharkivskoho namisnytstva kintsia XVIII st. [Descriptions of the Kharkiv governorate of the late 18th c.]. Kyiv, Ukraine.
- Syniak, I. (Comp.). (2021). Prysiaha Hadiatskoho polku 1718 r. [The oath of the Hadiach regiment in 1718]. Kyiv, Ukraine.
- Zaruba, V. (2007). Administratyvno-terytorialnyi ustroi ta administratsiia Viiska Zaporozkoho u 1648–1782 pp [Administrative and territorial structure and administration of the Zaporozhian Army in 1648–1782]. Dnipropetrovsk, Ukraine.

Zaruba, V. (2007). Administrativno-terytorialnyi ustrii ta administratsiia Viiska Zaporozkoho u 1648–1782 pp. [Administrative and territorial structure and administration of the Zaporozhian Army in 1648–1782]. Dnipropetrovsk, Ukraine.

Петренко Ірина Миколаївна – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, релігієзнавства та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Короленка (вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36000, Україна).

Petrenko Iryna – doctor of historical sciences, professor, head of the department of world history, religious studies and teaching methods of Poltava V. Korolenko national pedagogical university (2 Ostrohradskyi Str., Poltava, Ukraine, 36000).

E-mail: poonsku@ukr.net

Сірий Олександр Володимирович – член Національної спілки краєзнавців України (вул. Великотирнівська, 29/2, м. Полтава, 36034, Україна).

Siry Oleksandr – member of the National union of local historians of Ukraine (29/2 Velikotyrnivska Str., Poltava, 36034, Ukraine).

E-mail: doc_seriy@ukr.net

Швець Володимир Валентинович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, 18031, Україна).

Shvets Volodymyr – candidate of historical sciences, senior lecturer at the department of archaeology and special branches of historical science of B. Khmelnytskyi Cherkasy national university (81 Shevchenko Boulevard, Cherkasy, 18031, Ukraine).

E-mail: shvec_vova_1990@vu.cdu.edu.ua

DESCENDANTS OF SERBIAN LIEUTENANT-CAPTAIN ALEXANDER ILYICH MILORADOVICH ON THE TERRITORY OF THE HRUN HUNDRED OF THE HADYACH REGIMENT OF THE HETMANATE OF THE 18th c.

The purpose of the study is to investigate the influence of foreigners, in particular Serbs, who came to Ukraine in the early 18th c., to trace their integration into the community of Ukrainian Cossack officers and nobility, to analyze the formation of one of the Miloradovych family branches as a Cossack-officer family on the territory of the Hrun hundred of the Hadiach regiment of the Hetmanate in the 18th c.

The methodological basis of the study is formed by principles of historicism, objectivity and systematicity. The article based on the anthropological approach. Methods used: problematic-chronological, historical-genetic, analytical.

The novelty of the study is to highlight the little-studied branch of the Serb family of Oleksandr Ilyich Miloradovych, the service of family members in the of the Hrun hundred of the Hadiach regiment of the Hetmanate, the formation of the Miloradovych as Ukrainian Cossack officers at the hundred level, the analysis of their strategies for rapid enrichment, and the identification of their influence on the development of Ukrainian lands in the 18th c.

Conclusions: the study, using a microhistorical approach, shows the evolution of one of the Miloradovych family branches from immigrants from Serbia to the formation of influential Ukrainian Cossack officers in the Hetmanate, and then noble families in Poltava, Ukraine, and the Russian empire, and studies & shows their strategies for achieving their goals. Their relationships with the Cossack officers at the level of the hundred and regiment and other representatives of society are also shown. Three representatives of the Miloradovych family held the colonel's office in Hadiach, from which came prominent military, civilian and public figures of the 18th–19th c. and who, living on the civilizational border of East and West, preserved their unique surname and a rich memory of their past.

Key words: Miloradovići, Serbia, Hetmanate, Hadiach, Hadiach Regiment, Hrun, Hrun hundred.

Дата подання: 18 червня 2024 р.

Дата затвердження до друку: 16 грудня 2024 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Петренко, І., Сірий, О., Швець, В. Нащадки сербського обер-капітана Олександра Ілліча Милорадовича на теренах Грунської сотні Гадяцького полку Гетьманщини XVIII ст. *Сіверянський літопис*. 2024. № 6. С. 44–58. DOI: 10.58407/litopis.240605.

Цитування за стандартом APA

Petrenko, I., Siry, O., Shvets, V. (2024). Nashchadky serbskoho ober-kapitana Oleksandra Illicha Myloradovycha na terenakh Hrunskoi sotni Hadiatskoho polku Hetmanshchyny XVIII stolittia [Descendants of Serbian lieutenant-captain Alexander Ilyich Miloradovich on the territory of the Hrun hundred of the Hadyach regiment of the Hetmanate of the 18th c.]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 6, P. 44–58. DOI: 10.58407/litopis.240605.